

Conspectus: Ανάγκη εφαρμογής του στις Ελληνικές
Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες
Γεώργιος Κ. Ζάχος

A. Διάδοση των αποτελεσμάτων της Έρευνας

Κύριο αποτέλεσμα της Έρευνας είναι η συνεισφορά νέας γνώσης στην επιστήμη που την αφορά ή σε παραπλήσιες ερευνητικές περιοχές. Για να μπορέσει η νέα επιστημονική γνώση που παράγεται να ενσωματωθεί στην προηγούμενη πρέπει να διαδοθεί κατάλληλα και σύμφωνα με τις πρακτικές που εφαρμόζει η συγκεκριμένη επιστημονική περιοχή.

Ο πλέον αποδεκτός τρόπος διάδοσης των αποτελεσμάτων της έρευνας είναι η δημοσίευση των ευρημάτων της σε μορφή αυτοτελούς μονογραφίας ή επιστημονικού άρθρου. Το επιστημονικό άρθρο είναι η βασική μονάδα του επιστημονικού περιοδικού το οποίο ουσιαστικά στοχεύει στην επίσημη, δημόσια και οργανωμένη επικοινωνία μεταξύ των επιστημόνων. Σύμφωνα με τον D. J. S. Price² "Η πράξη της δημιουργίας στην επιστημονική έρευνα είναι ημιτελής χωρίς δημοσίευση ...[και] ... πρέπει να θεωρήσουμε ως τελικό αποτέλεσμα της επιστημονικής έρευνας το ελευθéra δημοσιευμένο επιστημονικό άρθρο ή το ^τουργικό του ισοδύναμο."

Ωστόσο, πολλές φορές, ένας παραγωγικός επιστήμονας δεν επικοινωνεί με τον έξω κόσμο μόνο μέσα από τα επίσημα κανάλια επικοινωνίας, αλλά ταυτόχρονα χρησιμοποιεί και άλλα για να ενημερώνεται για τις τρέχουσες εξελίξεις και τις επιδόσεις άλλων επιστημόνων που εργάζονται σε όμοια ή παρεμφερή με αυτόν ερευνητικά θέματα. Τέτοια μέσα είναι : α) οι ανακοινώσεις που γίνονται σε συμπόσια ή εθνικά και διεθνή συνέδρια, β) οι προδημοσιεύσεις, γ) οι ερευνητικές και τεχνικές αναφορές, δ) οι διατριβές, ε) οι ερευνητικές προτάσεις και στ) τα πρακτικά συνεδρίων. Τα περισσότερα από τα μέσα αυτά - χωρίς να έχουν μειωμένη αξία εισέρχονται δύσκολα στην πληροφοριακή αλυσίδα και αποτελούν τη λεγόμενη "ανεπίσημη" ή "γκρίζα" βιβλιογραφία³

Και στα επίσημα έτσι και στα ανεπίσημα κανάλια διάδοσης των αποτελεσμάτων της επιστημονικής έρευνας σημειώνονται διαφορές μεταξύ των διάφορων επιστημονικών περιοχών. Για παράδειγμα σε μερικές επιστημονικές περιοχές όπως η φυσική, τα

* Διεύθυνση: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Κεντρική Βιβλιοθήκη, Τ.Θ. 1186, 45 110 Ιωάννινα, Τηλ.& Fax: 0651-45176 e-mail: gzaxos@cc.uoi.gr

²Price, D. J. S. Toward a model for science indicators. In: Elkana, Y. et al. (eds). Toward a metric of science: The advent of science indicators, 1978, σ. 80.

³Edge, D. Quantitative measures of communication in science: A critical review. History of Science, 1979, 17, 102-134.

Μαθηματικά και η Μηχανική, οι προδημοσιεύσεις και οι τεχνικές αναφορές θεωρούνται πολύ σημαντικές⁴.

Σε πολλές επιστημονικές περιοχές οι επιστήμονες δημιουργούν τα λεγόμενα "Αόρατα Κολλέγια" (Invisible Colleges)⁵. Τα "αόρατα κολλέγια" μπορούν να ιδωθούν ως ένα είδος άτυπων πληροφοριακών δικτύων - οι δυνατότητες του Internet έδωσαν μεγάλη ώθηση στην ανάπτυξη τους - μέσω των οποίων ορισμένοι επιστήμονες επικοινωνούν και μοιράζονται την εμπειρία τους και τα ερευνητικά τους ευρήματα.

Πάντως παρά τη σημασία που έχουν τα άτυπα κανάλια επικοινωνίας των επιστημόνων και η γκρίζα βιβλιογραφία, είναι βέβαιο ότι τελικά η πλειονότητα της σημαντικής ερευνητικής παραγωγής παρουσιάζεται στα επίσημα μέσα διάδοσης της επιστημονικής πληροφόρησης δηλαδή τα άρθρα, τις μονογραφίες, και τα πρακτικά συνεδρίων.

Για τους παραπάνω λόγους είναι προφανής η αξία της συλλογής περιοδικών και "γκρίζας" βιβλιογραφίας σε μια επιστημονική βιβλιοθήκη. Για τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες μάλιστα η διατήρηση μιας ικανοποιητικής συλλογής περιοδικών αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα καθήκοντα τους. Η πληρότητα και επάρκεια της συλλογής των περιοδικών μιας βιβλιοθήκης προσδιορίζει σημαντικά το βαθμό ικανοποίησης των χρηστών από τις υπηρεσίες που η βιβλιοθήκη προσφέρει. Σε έρευνα που έκανα ο ίδιος στις Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες το 1990, βρέθηκε, ότι για το σύνολο σχεδόν των 134 βιβλιοθηκών που απάντησαν σε σχετική ερώτηση, η μικρή συλλογή περιοδικών αποτελούσε ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της βιβλιοθήκης και από τους πρώτους λόγους μη ικανοποίησης των χρηστών⁶.

B. Ανάγκη εθνικής πολιτικής συνδρομών

Η ανάπτυξη των συλλογών περιοδικών στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες έγινε λαμβάνοντας υπόψη: α) τα γνωστικά αντικείμενα β) τις ιδιαιτερότητες του κάθε Ιδρύματος και γ) τις οικονομικές του δυνατότητες.

Ανεξάρτητα από την ισχύ ή όχι του "νόμου της διασποράς άρθρων" του Bradford⁷ ως μαθηματικού μοντέλου, είναι γνωστό ότι, α) ένας μικρός σχετικά αριθμός περιοδικών που αποτελούν τον πυρήνα κάθε γνωστικού αντικειμένου, καλύπτει ένα μεγάλο

⁴Hagstrom, W. O. Factors related to the use of different models of publishing research in four scientific fields. In: NELSON, C. E. and POLLOCK, D. K. (eds). Communication among scientists and engineers, 1970, σ. 85.

⁵Price, D. J. D. and Beaver, D. DeB. Collaboration in an Invisible College. American Psychologist, 1966, 22, 1011 - 1018.

⁶Zachos, G. Greek University Libraries in the European context: a Comparative Evaluation, Ph.D. Thesis, L.U.T., 1994.

⁷Bradford SC, Documentation, London: Crosby Lockwood and Son, 1948. Drott, MC, ManCall, CJ, and Griffith CB, Bradford's law and librarianship: present applications potential promise. Aslid Proceeding., 31, 1979, pp. 296-304.

αριθμό άρθρων και ακόμη ότι β) υπάρχουν γύρω από τον πυρήνα πολλά άλλα περιοδικά που καλύπτουν επίσης σε κάποιο βαθμό το ίδιο γνωστικό αντικείμενο.

Με δεδομένο το μοντέλο αυτό, είναι αναμενόμενο μια βιβλιοθήκη που αναπτύσσει μια συλλογή περιοδικών για ένα γνωστικό αντικείμενο να επικεντρώσει την προσοχή της αρχικά στον πυρήνα των περιοδικών. Τα διαθέσιμα αν και ανεπεξέργαστα στοιχεία για τη χώρα μας επιβεβαιώνουν την υπόθεση αυτή⁸. Οι επιστημονικές βιβλιοθήκες μας καλύπτουν κατά κανόνα τον πυρήνα της συλλογής του κάθε γνωστικού αντικειμένου και ελάχιστες κινούνται πέρα από αυτόν. Σε εθνικό επίπεδο, αποτέλεσμα της κατάστασης είναι η ανορθολογική ανάπτυξη των συλλογών καθώς υπάρχουν περιοδικά που καλύπτονται από μεγάλο αριθμό βιβλιοθηκών και άλλα που υπάρχουν σε ελάχιστες - ελλιπώς πολλές φορές- ή απουσιάζουν τελείως. Σήμερα η τάση είναι οι τίτλοι εκτός του πυρήνα να στενεύουν συνεχώς, ενώ αν συνεχιστεί η υπάρχουσα κατάσταση θα μειώνεται και δυνατότητα ανανέωσης των συνδρομών του πυρήνα, με συνακόλουθο αποτέλεσμα, η ερευνητική κοινότητα της χώρας μας να κινδυνεύει να στερηθεί ένα από το πλέον βασικά μέσα υποστήριξης της έρευνας. Επίσης οι βιβλιοθήκες δίνοντας προτεραιότητα στην κάλυψη του κόστους των συνδρομών, θα αδυνατούν να βελτιωθούν σε εξοπλισμό, βιβλία για φοιτητές και στελέχωση τους με προσωπικό.

Απο τα παραπάνω γίνεται φανερή η ανάγκη διαμόρφωσης μιας συντονισμένης, σε εθνικό επίπεδο, πολιτικής για τη διατήρηση και την ανάπτυξη των συλλογών με περιοδικά. Η εθνική πολιτική θα προβλέπει, θα ενθαρρύνει και θα ενισχύει κατά αρχήν τη συνεργασία των βιβλιοθηκών, με σκοπό α) μια σχεδιασμένη και συντονισμένη αλληλοεξάρτηση, ώστε οι βιβλιοθήκες να ξεπεράσουν τον κίνδυνο περιθωριοποίησης που αντιμετωπίζουν σε μια εποχή οικονομικών δυσκολιών και επαναστατικών τεχνολογικών εξελίξεων και β) να προστατεύει την ερευνητική επίδοση της χώρας μας από την αρνητική επίδραση των οικονομικών δυσχερειών που αντιμετωπίζουν οι βιβλιοθήκες.

Αναγνωρίζοντας ότι οι προϋπολογισμοί δεν επιτρέπουν στις βιβλιοθήκες να αναπτύσσουν ολοκληρωμένες ερευνητικές συλλογές συνδρομών, αρκετές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εφαρμόζουν εθνική πολιτική ανάπτυξης των συλλογών περιοδικών.⁹ Σε πολλές χώρες η πολιτική αυτή υλοποιείται με το μοίρασμα των προσπαθειών απόκτησης ανάμεσα σε διάφορες Ακαδημαϊκές κυρίως Βιβλιοθήκες. Αναφέρω για παράδειγμα τη Γερμανία, όπου οι Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες συμμετέχουν στο σχέδιο "συνεργαζομένων αποκτήσεων" (Sondersammlgebietsplan), στα πλαίσια του συστήματος κατανομής των συλλογών. Στο σύστημα αυτό, μερικές βιβλιοθήκες χαρακτηρίζονται ως "κεντρικές βιβλιοθήκες υποστήριξης" (Zentrale Fachbibliothelcen) για διαδικασίες διαδανεισμού. Ακολουθώντας το παράδειγμα της

⁸Zachos, G. Greek University Libraries in the European context: a Comparative Evaluation. Ph.D. Thesis, L.U.T., 1994. Τσιμπόγλου Φίλιππος, Εθνικό Δίκτυο Συνεργασίας Ε&Τ Βιβλιοθηκών. Οικονομική αποτίμηση της περαιτέρω αξιοποίησης, 1996. (Εισήγηση σε συνέδριο)

⁹Joachim-Felix, Leonhard. Decentralizing National Aquisition Policies. Illustrations from European Countries, 54th IFLA General Conference, 1988, p.p. 4.7- 4.10.

Γερμανίας, η Γαλλία ανέπτυξε από το 1980 ένα εθνικό δίκτυο συνεργαζόμενων αποκτήσεων, το CADIST (Centre d' acquisition et de diffusion de Γ Information Scientifique et Technique). Το CADIST αποτελεί ένα δίκτυο είκοσι μεγάλων βιβλιοθηκών που χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση για την απόκτηση υλικού συγκεκριμένων θεμάτων. Για να υποστηριχθεί το δίκτυο και ο διαδανεισμός, έχουν αναπτυχθεί διάφορα εργαλεία, όπως είναι ο συλλογικός κατάλογος περιοδικών (CCN, το Pancatalogue και το Teletheses). Το CADIST ενισχύει επίσης τις βιβλιοθήκες αυτές με χρηματικούς πόρους και συγκροτεί εθνικές επιτροπές αποκτήσεων. Στη Μ. Βρετανία έγιναν διάφορες προσπάθειες για το ίδιο θέμα αλλά, με ελάχιστες εξαιρέσεις, χωρίς επιτυχία. Στη χώρα αυτή, η Βρετανική Βιβλιοθήκη (British Library) αναδείχτηκε ως ο κύριος φορέας διαδανεισμού και συνεργασίας μεταξύ των βιβλιοθηκών. Το Βέλγιο εφάρμοσε διάφορα προγράμματα για την πλήρη κάλυψη της χώρας σε περιοδικές εκδόσεις, την ανάπτυξη των συλλογών (συντονισμό στις διακοπές περιοδικών), την συνεργασία στην καταλογογράφηση κ.λ.π. Σε τέτοιες δραστηριότητες συμμετέχουν φορείς όπως ο εθνικός φορέας χρηματοδότησης της έρευνας, το συνέδριο των Παν/κών Βιβλιοθηκών, το Διαπανεπιστημιακό Συμβούλιο κ.α.

Γ. Conspectus

Η πληρότητα μιας συλλογής περιοδικών αποτιμάται με διάφορους τρόπους. Ένας τρόπος είναι να δεχθούμε ως μέτρο σύγκρισης μια συγκεκριμένη λίστα περιοδικών και να υπολογίσουμε το ποσοστό της λίστας που διαθέτει η βιβλιοθήκη¹⁰. Με δεδομένη την κατάσταση που επικρατεί στα Ιδρύματα μας, μια αποτίμηση αυτής της μορφής θα έδειχνε τις επαναλήψεις των συνδρομών του πυρήνα που υπάρχουν και τις λίγες βιβλιοθήκες που κατέχουν περιοδικά πέραν του πυρήνα περιοδικών των γνωστικών αντικειμένων που υποστηρίζουν. Το πρόβλημα είναι ότι σε μια ασταθή πραγματικότητα όπως αυτή των συνδρομών περιοδικών, όπου νέοι τίτλοι συμπληρώνουν μια συλλογή και άλλοι διακόπτονται, η ακριβής αποτίμηση μιας συλλογής είναι σχετική. Επειδή όμως η συνεργασία των βιβλιοθηκών πρέπει να βασίζεται σε μια σταθερή βάση, υπάρχει πάντα η ανάγκη: α) μιας τουλάχιστον γενικής αντίληψης ή σύνοψης των δυνατοτήτων των υπάρχοντων συλλογών και των μελλοντικών προτεραιοτήτων τους, ώστε να γνωρίζουμε εκ των προτέρων αν υπάρχει πιθανότητα η συλλογή αυτή να μπορεί να ανταποκριθεί σε αίτημα διαδανεισμού τώρα και στο μέλλον και β) την ακριβή κατάσταση της συλλογής κάθε χρονική στιγμή.

Στα πλαίσια μιας εθνικής πολιτικής συνεργασίας των βιβλιοθηκών πιο σταθερή είναι η αποτίμηση της πληρότητας, η οποία, αφού λάβει υπόψη της τα υπάρχοντα στοιχεία της συλλογής (τους διαθέσιμους τίτλους, τον αριθμό τους, το θεματικό πεδίο που καλύπτουν κ.α.), θα εκτιμήσει την αποφασιστικότητα της βιβλιοθήκης να συνεχίσει και να εμπλουτίσει τη συλλογή των περιοδικών της, ώστε να παίζει ένα εθνικό ρόλο.

¹⁰ Lancaster FN. If you want to evaluate your library... London: Library Association, 1988 p.21.

Η ανάγκη αυτή, αφότου επισημάνθηκε και εκτιμήθηκε, είχε ως αποτέλεσμα την επινοήση από το Research Libraries Group, Inc. (RLG) των Η.Π.Α. του RLG Conspectus. Συνοπτικά θα μπορούσαμε να ορίσουμε το conspectus ως "ένα εργαλείο αποτίμησης της συλλογής με σκοπό να διευκολύνει τη διαδικασία για μια συντονισμένη ανάπτυξη των συλλογών". Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί, ότι το conspectus όπως επινοήθηκε αρχικά αφορούσε κάθε μορφής υλικό της βιβλιοθήκης και όχι μόνο τα περιοδικά. Ο Mosher¹¹ όρισε την έννοια conspectus ως την αποτίμηση των συλλογών ανα θεματικό πεδίο, ώστε να γίνει δυνατή μια κατανομή της ευθύνης διατήρησης και ενίσχυσης της συλλογής σε όσο το δυνατόν περισσότερες βιβλιοθήκες. Στην πράξη αυτό σημαίνει, ότι για κάθε βιβλιοθήκη δημιουργείται ένα Profile των επιπέδων συλλεκτικότητας της συλλογής σε μια κλίμακα π.χ. από 0 μέχρι 10 (όπου 10 είναι το πλήρες), οργανωμένο κατά θέμα, ταξινομικό αριθμό ή συνδυασμό των παραπάνω, με υποδιαίρεσεις που περιέχουν τυποποιημένους κωδικούς που περιγράφουν τη συλλογή.

Δ. Μεθοδολογία εφαρμογής του conspectus στην Ελλάδα

Η αποτίμηση των συλλογών ανα θεματικό πεδίο θα δείξει σε εθνικό, επίπεδο το βαθμό κάλυψης όλων των γνωστικών αντικειμένων στις βιβλιοθήκες μας. Σε κάθε βιβλιοθήκη θα δοθεί ένας βαθμός κάλυψης κάποιας θεματικής περιοχής τον οποίο μπορούμε να ονομάσουμε "Επίπεδο Πρωταρχικής Υποχρέωσης Συλλογής" (Ε.Π.Υ.Σ.). Στις βιβλιοθήκες που θα έχουν το μεγαλύτερο βαθμό θα ανατεθεί ένας εθνικός ρόλος για το γνωστικό αντικείμενο που καλύπτουν. Με τον τρόπο αυτό θα υπάρξουν βιβλιοθήκες οι οποίες θα λειτουργούν ως κέντρα τελειότητας (Centres of Excellence) για την εξαντλητική συλλογή βιβλιογραφίας στο γνωστικό αντικείμενο που ειδικεύονται από το εσωτερικό ή το εξωτερικό και τη διάθεση τους σε κάθε ερευνητή μέσω συστήματος διαδανεισμού. Έτσι οι βιβλιοθήκες αυτές θα καλύπτουν τις ευθύνες τους για ένα μεγαλύτερο κοινό πέρα από την κάλυψη της τοπικής ζήτησης. Ορισμένες από τις βιβλιοθήκες αυτές θα μπορούσαν να ονομαστούν εθνικές ειδικές βιβλιοθήκες, κατά το παράδειγμα άλλων χωρών όπως των Η.Π.Α., της Γερμανίας κ.λ.π. Οι βιβλιοθήκες στις οποίες θα ανατεθούν εθνικοί ρόλοι θα χρηματοδοτούνται επιπλέον απ' ευθείας από τον εθνικό προϋπολογισμό για τη μέγιστη κάλυψη των συλλογών τους σε υλικό που δεν είχαν πρόθεση να αγοράσουν με δικούς τους πόρους. Το υλικό αυτό θα αγοράζεται σε τουλάχιστον ένα αντίτυπο. Επίσης θα επικεντρώνουν τις προσπάθειες τους στην απόκτηση συνδρομών και "γκρίζας" βιβλιογραφίας, καθώς και την προετοιμασία δευτερογενούς πληροφοριακού υλικού όπως βιβλιογραφίες, βάσεις δεδομένων κ.λ.π. που δεν υπάρχουν.

Κάθε βιβλιοθήκη που θα αποδεχθεί την ευθύνη διατήρησης ενός υψηλού Ε. Π.Υ.Σ. για κάποια θεματική περιοχή θα έχει την υποχρέωση να συνεχίζει τη συλλογή και να επεξεργάζεται υλικό στο επίπεδο που της έχει ανατεθεί, να διατηρεί το υλικό σε καλή κατάσταση και να το διαθέτει μέσω του δικτύου βιβλιοθηκών στις άλλες βιβλιοθήκες.

¹¹ Research Libraries Group, Inc. Summary Minutes of the Meeting of the Collection Development and Management Committee (New Haven, Conn, Yale Univ. 1980) p.2.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης των συλλογών μπορούν να είναι διαθέσιμα On-line και να προσφέρουν ένα επιπλέον εργαλείο στον εντοπισμό της βιβλιοθήκης, που διαθέτει ένα υπό ζήτηση περιοδικό. Κατά την αναζήτηση άρθρου απο κάποια θεματική περιοχή, ο ενδιαφερόμενος θα απευθύνεται πρώτα στη βιβλιοθήκη στην οποία έχει αποδοθεί το υψηλό Ε.Π.Υ.Σ. στο θεματικό αυτό πεδίο.

Ο καθορισμός των Ε. Π.Υ.Σ. για κάθε βιβλιοθήκη θα γίνει μετά την ανάλυση της συλλογής της σύμφωνα με τη μεθοδολογία του Conspectus από μια επιτροπή ειδικών και με συμμετοχή της ενδιαφερόμενης βιβλιοθήκης. Η ανάθεση της ευθύνης μιας θεματικής περιοχής σε μια βιβλιοθήκη θα γίνει σε συνεργασία μαζί της, ώστε να διαπιστωθεί, αν η βιβλιοθήκη επιθυμεί να αναλάβει την ευθύνη αυτή και τι απαιτείται γι' αυτό (οικονομική ενίσχυση, επιπλέον προσωπικό κ.λπ.).

Είναι προφανές ότι η ανάπτυξη εθνικής πολιτικής αποκτήσεων απαιτεί μελέτη και ανταλλαγή απόψεων πριν τη λήψη αποφάσεων. Η ανάθεση Ε.Π.Υ.Σ. σε ένα Ίδρυμα μπορεί να επηρεάσει την πολιτική συλλογών σε κάποιο άλλο. Σε κάθε περίπτωση η διαμόρφωση της πολιτικής του ιδρύματος θα είναι αποκλειστικά ευθύνη του. Το Conspectus θα στοχεύει στην αύξηση των τοπικών δυνατοτήτων και όχι στην επιβολή της τοπικής πολιτικής. Οι βιβλιοθήκες που θα αποφασίσουν να ενταχθούν στο πρόγραμμα θα πρέπει να το κάνουν μέσα στα πλαίσια του ρόλου που έχουν στο ίδρυμα που ανήκουν.

Η υλοποίηση της προσπάθειας αυτής προϋποθέτει πέραν της επίλυσης των θεωρητικών και μεθοδολογικών προβλημάτων, μια σειρά από ενέργειες, όπως:

- *Ανάλυση των συλλογών περιοδικών σε όλα τα Ίδρύματα και διαπίστωση των προοπτικών και τάσεων ανάπτυξης ή μείωσης τους.*
- *Προετοιμασία πολιτικής ανάπτυξης της συλλογής περιοδικών για κάθε Ίδρυμα.*
- *Ανάπτυξη των μέσων συντονισμού και ορθολογική χρήση των πληροφοριών που θα συγκεντρωθούν.*
- *Καταμερισμό Ε.Π.Υ.Σ. στις βιβλιοθήκες λαμβάνοντας υπόψη το θέμα, αλλά και άλλους παράγοντες, όπως γεωγραφική κατανομή των βιβλιοθηκών κ. α.*

Για να γίνει δυνατή μια εθνική πολιτική συντονισμένων αποκτήσεων στα επιστημονικά περιοδικά πρέπει:

- *Να προσδιορίσουμε τις ανάγκες και ελλείψεις τίτλων περιοδικών σε εθνικό επίπεδο.*
- *Να υπάρχει δυνατότητα για καλύτερο έλεγχο της φυσικής ανάπτυξης των συλλογών με απ' ευθείας χρηματοδοτήσεις των βιβλιοθηκών στις οποίες δόθηκαν εθνικοί ρόλοι.*
- *Να δεσμευθούν οι βιβλιοθήκες με αμοιβαία εξάρτηση ότι θα διαθέτουν ερευνητικό υλικό που θα τους ζητηθεί.*
- *Να δημιουργηθούν εργαλεία για τον προσδιορισμό των επιπέδων συλλογής σε κάθε Ίδρυμα. Το σύστημα πρέπει να προβλέπει μηχανισμούς για αλλαγές και αποτίμηση της αξίας του.*
- *Να αναπτυχθούν πιο αποτελεσματικοί μηχανισμοί εντοπισμού του ζητούμενου υλικού.*

- *Να ανατετυχθούν τοπικές πολιτικές για την ανάπτυξη συλλογών, λαμβάνοντας υπόψη τον εθνικό σχεδιασμό.*

ΣΤ. Προϋποθέσεις εφαρμογής του Conspectus.

Όπως αναφέρθηκε ήδη, το Conspectus είναι μια μεθοδολογία εντοπισμού των δυνατών ή αδύνατων σημείων μιας συλλογής. Για να έχει ουσιαστική συνεισφορά στην προσπάθεια διαμόρφωσης εθνικής πολιτικής ανάπτυξης των συλλογών των περιοδικών, πρέπει η κάθε βιβλιοθήκη να συντάξει μια πλήρη πολιτική ανάπτυξης της τοπικής συλλογής της στην οποία θα αναφέρονται οι μελλοντικές προθέσεις της. Η διαμόρφωση της τοπικής πολιτικής θα λαμβάνει υπόψη της την ανάγκη συνεργασίας. Ο συγκερασμός των αποτελεσμάτων του Conspectus και της τοπικής πολιτικής θα δείξει αν μπορεί να δοθεί ένα υψηλό Ε. Π. Υ.Σ. σε μια βιβλιοθήκη.

Σε κάθε προσπάθεια συνεργασίας στη διαχείριση και ανάπτυξη των συλλογών είναι αναγκαίο να αναπτυχθούν τα τεχνικά και ανθρώπινα συστήματα που θα οδηγήσουν σε επιτυχία την προσπάθεια. Τα τεχνικά συστήματα μπορούν να περιλαμβάνουν τον εξοπλισμό, τα ίδια τα περιοδικά, τη χρηματοδότηση και τη λογιστική παρακολούθηση, τις διαδικασίες προμήθειας και τη διάθεση του υλικού.

Στην πράξη, πέρα από τα τεχνικά, και τα ανθρώπινα συστήματα είναι κρίσιμα για την επιτυχία ή αποτυχία της προσπάθειας. Απο τη διεθνή και τοπική εμπειρία¹² προκύπτει, ότι οι σπουδαιότεροι παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την επιτυχία της διαχείρισης των συνεργαζόμενων συλλογών είναι:

Να υπάρχει σαφής βούληση της πολιτείας να υποστηρίξει θεσμικά και οικονομικά την προσπάθεια. Η βούληση αυτή πρέπει να έχει μεγάλο χρονικό ορίζοντα και να μην είναι περιστασιακή.

Η υλοποίηση του έργου πρέπει να είναι σαφής και πλήρης και να καθορίζει εγγράφως τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα του κάθε εμπλεκόμενου σε επίπεδο φορέα (βιβλιοθήκη) και τις διαδικασίες που θα εφαρμόζονται. Στο συμβόλαιο που θα υπογράφουν οι βιβλιοθήκες πρέπει να προβλέπονται δυνατότητες τροποποιήσεων ανάλογα με τις διαμορφούμενες συνθήκες.

Είναι σημαντικό οι συμμετέχοντες να κατανοήσουν τη σημασία, το σκοπό, την ανάγκη και τη διάρκεια της συνεργασίας.

Οι συμμετέχοντες πρέπει να κατανοούν τις συνέπειες της αποτυχίας τους να υλοποιήσουν τις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει απέναντι στους συναδέλφους στις
Άλλες βιβλιοθήκες και τους χρήστες της
κοινοπραξίας.

Ο χρήστης-πελάτης της κοινοπραξίας πρέπει να είναι στο επίκεντρο της δραστηριότητας.

¹² Hightower Christy and Soete George, The Consortium as Learning Organization: Twelve steps to success in Collaborative Collections Projects. The Journal of Academic Librarianship, March 1995.

Η αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ των διοικήσεων και των εργαζομένων στο έργο είναι απαραίτητη βάση για την επιτυχία του έργου.

Πρέπει να αναπτυχθούν κίνητρα, ώστε να προάγονται οι ατομικές συμπεριφορές που συνεισφέρουν στην επιτυχία του έργου.

Το προσωπικό πρέπει να εκπαιδευτεί σε θέματα συνεργασίας από την ανθρώπινη σκοπιά καθώς και σε θέματα διαδικασιών.

Σε κάθε βιβλιοθήκη να υπάρχει ένα άτομο υπεύθυνο για τη διαχείριση και υλοποίηση του έργου.

Να γίνεται χρήση των διαθέσιμων ηλεκτρονικών δικτύων επικοινωνίας. Ζ.

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Σε μια ιδανική κατάσταση, η κάθε χώρα θα έπρεπε να εφαρμόζει μια εθνική πολιτική αποκτήσεων, πρόσβασης στους καταλόγους, διαδανεισμού, συντήρησης και αποθήκευσης του υλικού στις βιβλιοθήκες της. Η παράδοση που έχει δημιουργηθεί στη χώρα μας και η μέχρι τώρα πορεία της Εθνικής Βιβλιοθήκης, μας κάνει να πιστεύουμε ότι ένα αποκεντρωμένο σύστημα με τα χαρακτηριστικά που ανέφερα παραπάνω είναι περισσότερο εφικτό και πιθανόν περισσότερο αποδοτικό από ένα κεντρικό σύστημα.

Είναι νομίζω γενικό το αίσθημα ανησυχίας για το μέλλον των συλλογών μας. Επιδίωξη μας πρέπει να είναι πώς θα οργανώσουμε ορθολογικά τους πόρους που διαθέτουμε για ανάπτυξη των συλλογών με γνώμονα το εθνικό συμφέρον. Κατά κάποιο τρόπο το conspectus αντιπροσωπεύει μια πολιτική ασφάλειας απέναντι σε μελλοντικές αβεβαιότητες. Αυτό το νέο εργαλείο μπορεί να προσφέρει τα μέσα για βελτιωμένες υπηρεσίες, τη δυνατότητα ανταλλαγών και ανακατανομής των πόρων με τρόπο που θα οδηγήσει σε τοπικές οικονομίες και οικονομίες κλίμακος. Το Conspectus θα δώσει στους βιβλιοθηκονόμους και τους ερευνητές ένα εργαλείο βιβλιογραφικής έρευνας που θα κάνει το έργο του εντοπισμού και απόκτησης του υλικού πιο αποτελεσματικό από ότι στο παρελθόν.

Είναι προφανές ότι η συνεργασία στην ανάπτυξη των συλλογών Επιστημονικών Περιοδικών μεταξύ των Παν/κών Βιβλιοθηκών στα πλαίσια μιας εθνικής πολιτικής ανάπτυξης των συλλογών δεν μπορεί να υποκαταστήσει τη συλλογή μιας βιβλιοθήκης. Για κάθε γνωστικό αντικείμενο υπάρχουν περιοδικά που είναι κύριας σημασίας και δεν μπορούν να υποκατασταθούν από κανένα σύστημα διαδανεισμού και συνεργασίας. Χρησιμοποιώντας το conspectus οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες μπορούν να επικεντρώσουν τους πόρους που διαθέτουν σε μια κατάλληλα κατανομημένη αλλά και συντονισμένη προσπάθεια, εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό τη διαθεσιμότητα όλων των υπάρχοντων τίτλων περιοδικών στους ερευνητές της χώρας μας.

Χρειάστηκε να περάσουν πολλά χρόνια ώσπου οι βιβλιοθήκες να αναπτύξουν μοντέλα διαχείρισης των συλλογών τους. Τώρα από οικονομικούς και άλλους λόγους ωθούνται να αναπτύξουν μοντέλα αλληλοεξάρτησης, τα οποία να εφαρμόσουν στην

πράξη. Για να επιτύχουν, τα μοντέλα αυτά πρέπει να σχεδιαστούν προσεκτικά και τα αποτελέσματά τους να εξετάζονται και να προσαρμόζονται στις διαμορφούμενες κάθε φορά συνθήκες. Μπορεί να είμαστε εξοικειωμένοι με τον σχεδιασμό επιτυχημένων τεχνικών συστημάτων για μοίρασμα των πόρων, αλλά πρέπει να προσέξουμε την ανάπτυξη των ανθρώπων που θα διαδραματίσουν έναν κρίσιμο ρόλο για την επιτυχία της συνεργασίας.

Είναι ανάγκη να αλλάξει ριζικά η όλη στάση των Ιδρυμάτων μας στο θέμα της κατάρτισης και ανάπτυξης των συλλογών τους, διαφορετικά οδηγούμαστε σε πλήρες οικονομικό (και όχι μόνο) αδιέξοδο. Η αλλαγή αυτή ουσιαστικά σημαίνει αλλαγή της αντίληψης που στοχεύει στην ουτοπική πια δημιουργία πλήρων συλλογών σε κάθε Ίδρυμα που θα καλύπτουν όλες τις ανάγκες του με τρόπο στεγανό και αυτάρκη, μια αντίληψη, που τα σημερινά επιστημονικά και οικονομικά δεδομένα την έχουν θέσει στο περιθώριο. Η αλλαγή αυτή οδηγεί, από τα στενά και περιορισμένα όρια χρήσης και κατοχής μιας συλλογής, στη δυνατότητα πρόσβασης στο υλικό των συλλογών όλης της χώρας.